

МАЪРИФАТИ ҲУҚУҚӢ - ФАРҲАНГИ ИНСОНИ МУОСИР

Ҳар сол ироаи Паём аз ҷониби Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳукми анъана даромадааст. Паёми навбатии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон” асосан ба зиндагии шоиставу некуаҳволии мардуми Тоҷикистон нигаронида шудаанд. Аз оғози соли 2024, 40 дарсад зиёд намудани музди маоши хизматчиёни ҳарбӣ ва кормандони ҳифзи ҳуқуқ, аз 1-июли соли равон чил дарсад зиёд намудани музди маоши кормандони бучетӣ ва стипендияи донишҷӯён, сӣ дарсад зиёд намудани нафақа аз ҳамин қабиланд. Нуктаи дигари муҳиму ҷашмраси Паёми навбатӣ ин эълон гардидани “Соли 2024-Соли маърифати ҳуқуқӣ” мебошад. Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон бо ин амали хеш мардуми кишвар, хурду бузурги мамлакатро даъват намуданд, ки ҳуқуқҳои худро донанду дар лаҳзаи зарурӣ манфиатҳои худро ҳимоя карда тавонанд. Аксар вақт надониستاني қонун боиси сарсонӣю саргардонии одамон мегардад, ки ин дар баробари ранҷу азоб ба ҳолатҳои ногувор оварда мерасонад. Тасодуфан содир кардани ҷиноят, гаравидани шаҳрвандон, хусусан ҷавонон, ба ҳизбу ҳаракатҳои иртиқой ва ғайра аз надониستاني қонуну ҳуқуқҳо бармеоянд.

Дониши ҳуқуқӣ чист? Он ҷузъи муҳими тарбия ва фарҳанги инсонӣ муосир мебошад. Дониستاني ҳуқуқ ба одамон кӯмак мекунад, ки ҳуқуқ ва ўҳдадорӣҳои худро донанд ва онҳоро дар ҳолатҳои гуногун муҳофизат кунанд.

Дониши ҳуқуқӣ дониши қонунҳо ва қоидаҳои дар бар мегирад, ки рафтори одамонро дар ҷомеа танзим мекунад. Онҳо инчунин фаҳмиши принципҳои асосии адолат, раванҷҳои системаи судӣ ва масъалаҳои шаҳрвандӣ ва ҷиноятиро фаро мегиранд.

Дар ҷаҳони муосир дониши ҳуқуқӣ на танҳо барои ҳуқуқшиносон, балки барои ҳар як шаҳрванд зарур аст. Дониستاني ҳуқуқ ва ўҳдадорӣҳои худ ба шахс имкон медиҳад, ки манфиатҳои худро ҳифз кунад, аз низоъҳо қанорагирӣ намояд ва дар ҳолатҳои гуногун зиндагӣ бештар мустақил бошад.

Асосҳои донишҳои ҳуқуқиро дар мактаб ё донишгоҳ, инчунин тавассути омӯзиши мустақилонаи адабиёт оид ба ҳуқуқ омӯختан мумкин аст. Инчунин муҳим аст, ки тағйирот дар қонунгузорӣ назорат карда шавад ва аз қарорҳои охиринаи суд огоҳӣ дошта бошем, то тавониستاني воқуниши мувофиқ ба тағйирёбии муҳити ҳуқуқӣ дошта бошад.

Ҳамин тариқ, дониши ҳуқуқӣ дар ҳаёти ҳар як шахс нақши муҳим дошта, ба ӯ кӯмак мекунад, ки дар ҷомеаи муосир бештар огоҳ, ҳифз ва мустақил бошад.

Дониши ҳуқуқӣ инчунин ба одамон кӯмак мекунад, ки аҳамияти риояи қонунҳо ва қоидаҳоро дарк кунанд, ки ба нигоҳ доштани тартибот ва

субот дар ҷомеа мусоидат мекунанд. Онҳо инчунин барои пешгирии низоъҳо ва баҳсҳо мусоидат мекунанд, зеро одамони дорои дониши ҳуқуқӣ метавонанд аз манфиатҳои худ огоҳона ва оқилона дифоъ кунанд.

Дониши ҳуқуқӣ метавонад дар соҳаҳои гуногуни ҳаёт, аз қабилӣ қор, тиҷорат, муносибатҳои оилавӣ, амволи ғайриманқул, андозбандӣ ва ғайра муфид бошад. Фаҳмидани асосҳои низоми ҳуқуқӣ ва расмиёти ҳуқуқӣ инчунин метавонад дар ҳолатҳои ҳаррӯза муфид бошад, масалан хангоми бастанӣ шартномаҳо, таҳияи ҳуҷҷатҳо ва ҳифзи ҳуқуқҳои шумо дар муноқишаҳои гуногун.

Умуман, дониши ҳуқуқӣ дар ташаккули фарҳанги шаҳрвандӣ ва рафтори масъулиятшиносӣ дар ҷомеа нақши муҳим мебозад. Аз ин рӯ, омӯзиш ва азхудкунии онҳо ҷузъи муҳими таълиму тарбияи худшиносии ҳар як шахс аст.

Дониши ҳуқуқӣ ин фаҳмидани асосҳои низоми ҳуқуқӣ, қонунҳо, ҳуқуқ ва ўҳдадорӣҳои шаҳрвандон, расмиёти судӣ ва маъмурӣ ва истилоҳоти ҳуқуқиро дар бар мегирад. Ба инҳо, инчунин, донишҳои принципҳои асосии адолат, тартиби бастанӣ шартномаҳо, қоидаҳои тартиб додани ҳуҷҷатҳо, асосҳои андозбандӣ, танзими ҳуқуқи фаъолияти соҳибқорӣ ва дигар ҷиҳатҳои ҳаёт, ки ба тобеияти меъёрҳои ҳуқуқӣ ворид мегарданд, дохил мешаванд.

Дониши ҳуқуқӣ инчунин қобилияти таҳлили ҳуҷҷатҳои ҳуқуқӣ, фаҳмидан ва тафсири қонунҳо ва муқаррарот, ҳимояи ҳуқуқ ва манфиатҳои шахсро бо далелҳо ва ҳалли низоъҳо бо усулҳои ҳуқуқӣ дар бар мегирад.

Дониши ҳуқуқӣ инчунин метавонад дониши ҳуқуқи байналмилалӣ, ҳуқуқи инсон, ҳуқуқи оила, ҳуқуқи меҳнат, ҳуқуқи маданӣ, ҳуқуқи ҷиноятӣ ва дигар соҳаҳои ҳуқуқро дар бар гирад.

Дар умум, донишҳои ҳуқуқи ўҳдадорӣҳо барои ҳар як фард муҳиму зарурӣ буда, боиси баланд гардидани маърифати ҳуқуқӣ ва паст гаштани сатҳи қонуншиканию ҷиноятқорӣ мегардад. Чун дар ҷомеа сатҳи ҷиноятқорӣ қонуншиканиӣ паст гардид, зиндагии шоистаю арзанда пойдор мегардад, ки ҳадафи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон низ аз эълони “Соли 2024-Соли маърифати ҳуқуқӣ” ҳамин аст. Пас, барои ин ҳадафу мақсади олий бояд ҳамагон-аз хурд то бузург талош варзем.

Шоҳимардон БОБОШОҲЗОДА - донишҷӯи соли 2-и факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон